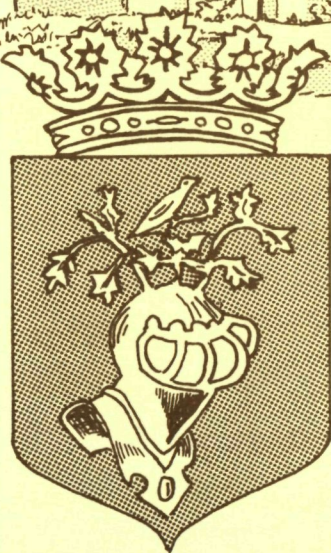
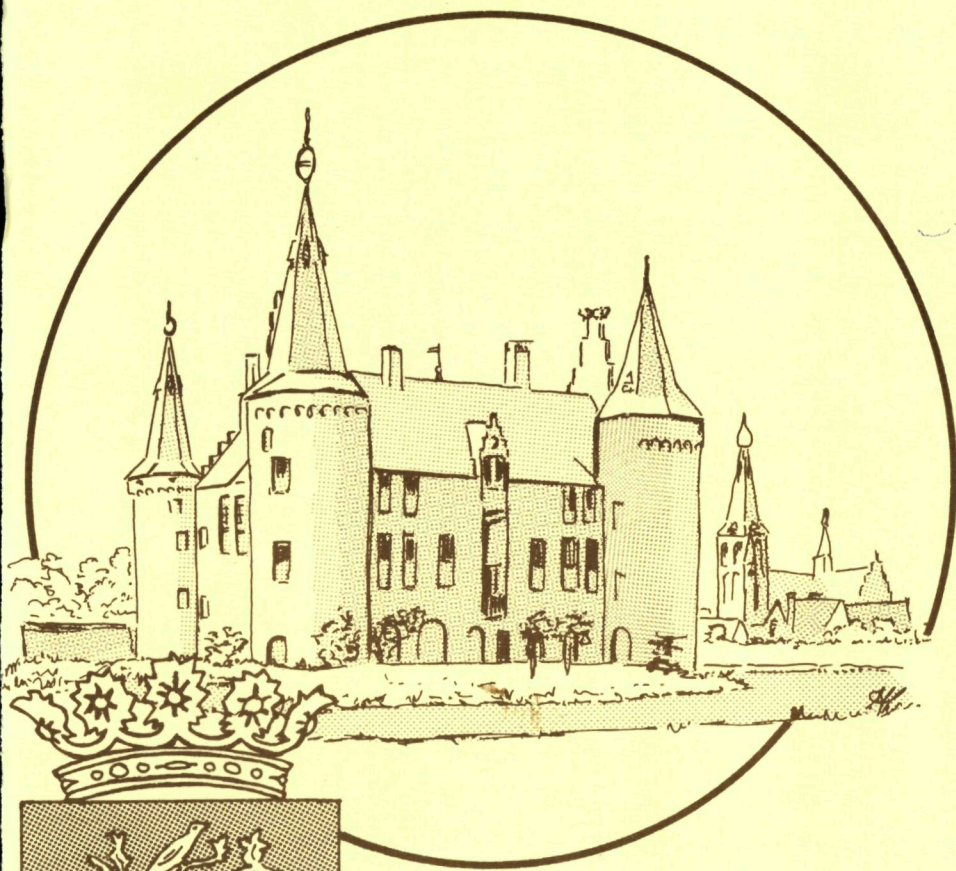

1989/1

Helmonds Heem

Heemkundekring
Helmond
Peelland

**EIGENDOM
HEEMKUNDEKRING
HELMOND-PEELLAND**

**Uitgave van Heemkundekring
HELMOND
Peelland
Opgericht 24 mei 1948**

3-Maandelijks Tijdschrift

De redactie is niet
aansprakelijk voor
de inhoud van de
geplaatste artikelen

Maart 1989 - Nummer 1

Inhoud:

Epidemieën,
Jan Zeeuwen 3

De periode Wesselman
van 1783 t/m/ 1921,
deel 3. Een reactie.
M.J. Biemond-Kam 8

Paapse stoutigheden in
Helmond,
T.L. Korporaal. 11

Archeologie in de
Marktstraat, deel 3.
R. Willems 15

Helmondse historische
prijzen 1989,
Archiefdienst 28

**Secretariaat en
abbonementen:**
J. Vincent,
Gooisehof 164,
Helmond.
Tel. 04920-40707

Redactie:
Sanne Vonk
Jan Zeeuwen

Redactieadres:
Joh. Bosboomstr. 13
5702 VL Helmond.
Tel. 04920-51847

Typewerk:
Sanne Vonk

**Kringlidmaatschap
incl. abonnement:**
f. 25,- per jaar.
Abonnement zonder
lidmaatschap:
f. 15,- per jaar.

Penningmeester:
T. Korporaal
Past. vd Venstr 17
Helmond.
AMRO Helmond
rek. 48.80.23.300.

"Toos, mede namens alle fans: hartstikke bedankt!"

PIDEMIEEN.

Jan Zeeuwen.

Omdat Helmond gedurende de Tachtigjarige oorlog telkens weer van bezetter wisselde, golden vaak verschillende voorschriften en wetten. Dan weer moest de bevolking gehoor geven aan de eisen van de Staatse troepen, de Oranjegezinden, die de Spanjaarden wilden verjagen, maar die de uitoefening van het katholicisme verboden, dan weer kwamen er plakaten van de Spaanse bezetter, die de geboden van nul en gener waarde verklaarde.

Dat gevecht op leven en dood van "onze" geuzen met de bezetter had ook vaak in onze Meierij plaats. Met alle gevolgen van dien. In de tachtiger jaren van de 16e eeuw was van zo'n verheviging sprake, dat in 1587 onze gehele stad, op het kasteel na, werd gebrandschat door de Staatse troepen, als straf voor ons hardnekkig vasthouden aan Rome en daardoor een vermeende collaboratie met de vijand, de Spanjaarden.

Toen veldheer Maurits in 1602 terugkwam en onze stad met kasteel veroverde, was onze stad enigszins herbouwd en bewoonbaar; na 15 jaar dus. De verwoeste Lambertuskerk was grotendeels hersteld, evenals veel woningen binnen de veste. Het kasteel was gespaard door Maurits en, zonder één schot te lossen, overgegeven.

Dat alles binnen het kader van de Tachtigjarige oorlog, de strijd van de protestantse Oranje's, de onafhankelijkheidsstrijd om zich te ontworstelen aan de katholieke Spaanse dwingeland. Niet alleen een strijd dus om grondgebied, maar ook een godsdiensoorlog met ernstige gevolgen als moorden, brandschattingen en vernielingen.

Oorlog in onze Meierij, met in zijn kielzog vaak besmettelijke ziekten, die de burgerbevolking vaak decimeerden. Hele gehuchten en dorpen vielen ten prooi aan pest en rode loop. Vaak waren de drinkplaatsen bronnen van besmetting, omdat water verontreinigd was. Verspreiding van besmetting door gebrek aan medicijnen of geneesheren en een gebrekkige medische kennis. Een ziekte greep hierdoor razendsnel om zich heen, mede dor de slechte huisvesting en voeding. Dat was zo gedurende de hele Tachtigjarige oorlog.

Ook in oktober 1635, toen de ruiters van graaf Jan van Nassau onze burgers besmetten en de gevolgen desastreus waren voor Helmond. Een acte door schepen van Eindhoven, op last van de magistraat, d.d. 14 november 1636 voor die van Helmond opgemaakt, zegt dat in Helmond meer dan 3000 doden waren. Een geschiedschrijver uit die dagen bemerkte "...op onze Markt groeide gras".

Onder de slachtoffers telde men pastoor Outerus en zijn beide kapelaans Gerard van der Meer en Petrus van Visé, kanunniken van Floreffē.

De pest beperkte zich niet tot Helmond, maar hield in de hele Meierij vreselijk huis. Als men nu zou denken, dat juist het doodarme deel van "Holland", onze Meierij, alleen het haasje was, dan slaat men de plank mis. In de "Kroniek van Nederland" bericht de schrijver, dat in Haarlem al voor de vierde keer een pestepidemie heeft toegeslagen met bijna 300 doden in 1635. Maar ook in 1636 geselde de ziekte de Noord-Hollandse contreien. In de maanden augustus t/m november bezweken 5723 mensen in Haarlem aan de vreselijke ziekte. De ingezetenen van die stad dachten "dat er verband was met de snelle temperatuurswisselingen in herfst en lente. Als een seizoen té droog is of té warm is de kans op het uitbreken van de ziekte groter."

De Dam in 1664. Begrafenissen waren er aan de lopende band tijdens de pestepidemie van 1663-64. Op deze litho (uit T. van Domselaer) worden de lijken naar de Nieuwe Kerk gebracht waar ze werden opgebaard.

In 1636 verscheen er in Leiden een boekje, te weten "Ernstighe Overdenckingen", over de grote epidemie van het jaar ervoor. Hierin betoogt de schrijver Van Gerwen, dat de pest niet besmettelijk is, maar een direct gevolg van Gods ingrijpen. Vluchten of maatregelen nemen om besmetting tegen te gaan heeft volgens hem geen zin. Dat was ook de mening van sommige lutherse en calvinistische predikanten. Dit standpunt werd in de katholieke Meierij niet altijd gedeeld. Met simpele middelen werd getracht de ziekte te lijf te gaan.

De behandeling van de pestlijders was gebrekkig. Soms werd een zweetkuur toegepast of een aderlating, een bloedvat geopend om bloed aan het lichaam te onttrekken. Dan weer sneed de geneesheer de builen open om het "pest-venijn" te laten ontsnappen, maar verder moest men werkloos toezien. Natuurlijk werd lijfelijk contact met de zieken gemeden en ook aanraking van lakens en kleding van de zieke was taboe. Dat waren ongeveer de enige adviezen om uitbreiding te bestrijden.

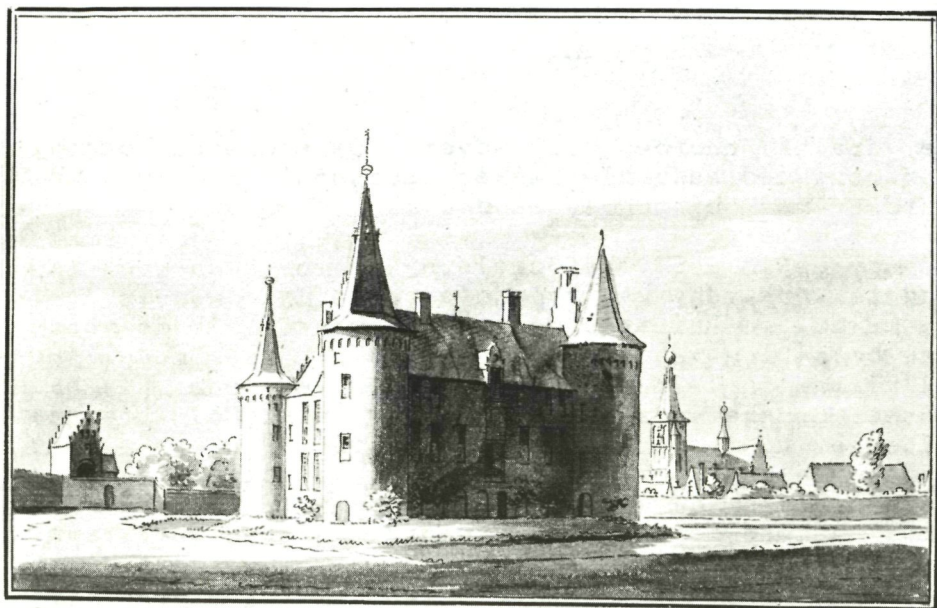
De Haarlemse autoriteiten verboden het dragen van "lange mantels" op de begrafenis om verspreiding van ziekte te voorkomen. dit had tot gevolg, dat vrouwen in het Hollandse daaraan niet meer deelnamen.

Een identiek geval deed zich voor in onze stad in het cholerajaar 1866. André Spoorenberg schrijft hierover in "Jan den Bok en z'n tijd": "Het dragen van gehuurde rouwmantels en -hoeden werd door de overheid vanwege besmetting verboden. Dat waren lange mantels, geplooid, met grote, omgeslagen kragen. Die waren te huur bij Hubertje Kuijpers op de Wal en bij Mie Bid in de Kamstraat. Voor vijf cent. Gratis waren de honderden kleine beestjes, die de kleding bevolkten.

Die dracht huurden de wevers. De middenstand ging voor rouwgoed naar kleermaker Luijben. Hij was wel duurder, maar bijzonder zindelijk."

Het advies in 1866, het cholerajaar, om geen rouwkleeding te verhuren, was van de plaatselijke geneesheer, doctor G. de Ruiter, de man die vanaf 1828 de doodarme bevolking van onze stad hielp, waar mogelijk. Hij vierde in 1775 hier zijn gouden jubileum. Hij had een zeer drukke praktijk, vooral in 1866, toen de epidemie hier honderden slachtoffers eiste. Soms adviseerde hij "jenever", omdat een doodzieke patiënt hierdoor aan de beterende hand was. "Nou allemol zuipe" gebood hij overal, want hij had het rauwe jargon van de Helmonder overgenomen. En op onze Markt brandden pektonnen om de lucht te zuiveren. Een middel dat niet op medische kennis stoelde en mogelijk geen enkele waarde had. Bij de begrafenis van de slachtoffers deden zich vaak excessen voor, omdat de dragers van de lijkst telkens weer op de Markt, Ameidestraat en Molenstraat stopten om en "neutje" te nemen en dikwijls stomdronken waren. De begrafenis vonden 's avonds plaats, omdat overdag door het normale verkeer de kans op besmetting groter was dan in de avonduren.

Nu moet men niet denken, dat een cholera-epidemie zich tot armere Nederlandse streken beperkte, waar amper medische hulp aanwezig was. Neen! In dezelfde periode werd namelijk volgens de "Kroniek van Nederland" Utrecht door cholera getroffen. Er waren in 1866 meer dan 1700 dodelijke slachtoffers. Niet alleen in Helmond was droefenis.

t Kasteel van Helmond.

Het kasteel van Helmond, gezien vanaf het zuiden. Op de achtergrond de stad. Pentekening van Cornelis Pronk, 1732.

DE PERIODE WESSELMAN 1783-1921, DEEL 3. EEN REACTIE.

M.J. Biemond-Kam.

Met belangstelling las ik "De periode Wesselman van 1783 t/m 1921, deel 3.

Op blz. 13 lees ik over een "Frans kasteel", dat Piet de Wit liet bouwen. Ik heb het met eigen ogen zien bouwen en ook weer verdwijnen, maar de benaming "Frans kasteel" heb ik nooit gehoord. Het heette "Peapark". Piet de Wit woonde voor zover ik weet nooit in de "Pantoffelstraat"; vóór hij verhuisde naar Peapark woonde hij op het Stationsplein, tegenover het huis van Herman Holtus.

"Het Kasteel" was in Helmond altijd het Middeleeuws gebouw, dat bewoond werd door de familie Wesselman van Helmond, later aangekocht door de gemeente en geschikt gemaakt om als Raadhuis te dienen.

In het midden van de vorige eeuw woonden er drie (of vier) broers Wesselman van Helmond op het kasteel. Zij waren ongetrouwd en hadden - naar mij is verteld - de afspraak, dat degenen, die trouwden het kasteel als woning zouden verlaten. Toen dus Adriaan Pieter trouwde met Emilie de Beaufort ging hij wonen op "Parkzicht". Hij kreeg een groot gezin. Zijn jongste zoon heette Emile Adriaan Pieter en hij is van alle broers en zusters het langst in leven gebleven.

Toen zijn oom Gilles, die altijd op het kasteel was blijven wonen, stierf erfde Carel Frederik het kasteel met bijbehorende landerijen en boerderijen. Hij was getrouwd met jonkvrouw Marie de Jonge van Zwijsbergen en hij ging op het kasteel wonen. Zij hadden twee dochters, die ik beide gekend heb; voornamelijk de jongste, Betty, met wie ik als kind speelde. Zij was het ook die met haar moeder de

douairière na de dood van haar vader op het kasteel bleef wonen.

Maar Carel's broer Emile leefde ook in Helmond in een villa aan de Warandelaan, ook wel Eikendreef genaamd. Hij was getrouwd met een nicht van zijn schoonzuster, Jonkvrouw Anna Gualteria de Jonge van Zwijsbergen. Haar vader Marinus was de oudste broer van de voor-noemde Marie, die getrouwd was met de toenmalige kasteelheer. Emile en Anna kregen meerdere kinderen, waarvan er vier in leven bleven. De beide dochters trouwden met twee broers de Jong van Beek en Donk. De zoon Carel Frederik trouwde met Gaby Smeets. Hij kreeg één zoon, die naar mijn weten in leven is. De jongste zoon Adriaan Pieter, die Janus genoemd werd, studeerde in Delft, werd bouwkundig ingenieur en werd

lid van het adviserend ingenieursbureau Van Hasselt en De Koning in Nijmegen. Hij trouwde met Pauline Greve of Greven (van de naam ben ik niet helemaal zeker) en kreeg drie zoons. De oudste, Emile, werd doof geboren, de tweede volgens mijn herinnering Duco en de derde Arend.

Op blz. 15 wordt geschreven: "De naam Wesselman van Helmond is verdwenen". Volgens mij is dit dus niet het geval. Ik heb zelfs onlangs in de familieberichten van het NRC-Handelsblad gelezen, dat één van de vier door mij genoemde nazaten een kind had gekregen. De naam van zijn vrouw was, voor zover ik mij kan herinneren, Blussée van Oud Alblas.

Ik heb dit alles uit mijn herinnering geput en het is mogelijk, dat er kleine onjuistheden in spelling van namen in voorkomen. Vele van de hier door mij genoemde personen heb ik goed gekend.

PAAPSCHE STOUTIGHEDEN IN HELMOND.¹

T.L. Korporaal.

Toen ten tijde van de Generaliteit de Gereformeerde religie door de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden als heersende godsdienst was aangemerkt en bij "Reglement op de politicque reformatie in de Meyerye van 's-Hertogenbosch en andere quartieren van gelijke nature, onder de Generaliteyt gehoorende" ook alle openbare ambten door personen van de *waare Christelijk Gereformeerde Religie* dienden te worden uitgeoefend, had een zeer kleine groep van eensgezinde personen de bestuurlijke macht ter plaatse in handen. Het is genoegzaam bekend, dat dit tot grote onvrede leidde bij het merendeel van de Rooms-Katholieke bevolking. Er ontstond onvrede, er ontstonden frustraties. Hoe reageerde de bevolking dit af? Veelal gebeurde dit door kleine pesterijen. De Hervormden vatten deze pesterijen (u mag het ook kwajongensstreken noemen) in hun archiefstukken samen onder de rubriek "Paapsche Stoutigheden".

We zullen ons nu verder bepalen tot Helmond, maar in elk archief van welke Hervormde gemeente in de Mijerij ook zijn deze wederwaardigheden te lezen!

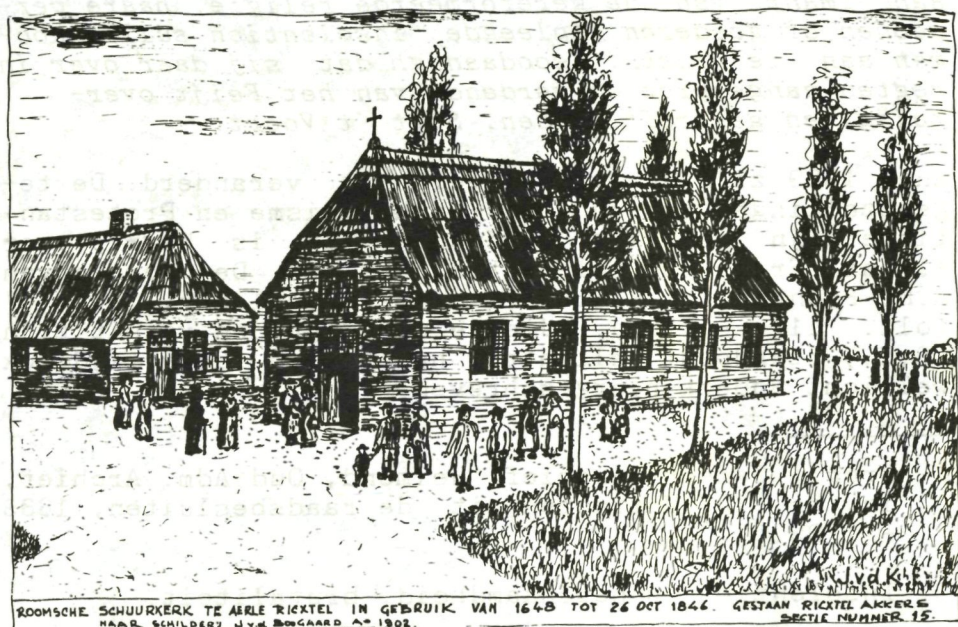
In de vergadering van de Raad van de Stad Helmond op 26 juli 1734 werd besproken dat "veele Jongens en Mijssens en ook somwijlen volwasse en zelfs wel getrouwde Manspersoonen, haar niet ontsien opden kerckhoff de Excersitie van de kloot te werpen en stoote om de kerke, Ja zelfs wel op sondaege onder de predikationen, als ook met stenen, leijen off andersints op de kerke off door de glase van dien komen toe te brengen, en specialijck door een hatelijck geroep en geraas menigmael den godsdienst komen te turbeeren."

De (Hervormde) Helmondse bestuurders waren van meening, dat dit niet langer getolereerd kon worden en besloten "dat een ider sich sal hebben te wagten soo wel op werkdagen als sondaage, op den kerkhoff met enige kloote, steenen of andersints te werpen op off om de kerke, off kerkhoff en specialijck des sondaags onder de predikatie op off omtrent den kerkhoff eenige speelen off Exercitien te doen, veel minder te schreeuwen off rasen, nog in off uijt de kerk te lopen en getier te maken, op poene dat ider van deselve telcke reijse sullen verbeuren ten behoeve van de Heer Drossardt eene gld. en voor den vorster, schutter, diender en andere persoonen die de Calangie sal komen te doen tien stv. en boven dien dat den Vorster en Schutter vrij sal staan de Jongens den hoet aff te nemen, ende de Meijsjens haar opperste kleet uijt te trecken, en te mogen behouden, werdende de ouders voor haare kinderen, en de meesters en vrouwen der knegts en Meijsjens verklaart voor de gestatueerde poene aanspreekelijck te sijn."

De vorster werd gelast nauwkeurig acht te slaan op de naleving van deze resolutie. In het bijzonder diende hij waakzaam te zijn tijdens de zondaagse kerkdienst. Ingeval hij in gebreke zou blijven, werd zijn tractement ingehouden en kon hij worden afgezet. Geen halve maatregelen!

Den Volcken vergadert met klockenslagh werd op twee achtereenvolgende zondagen in bijzijn van de drossaard en twee schepenen de resolutie ter kennis gebracht van de burgerij. De naleving van deze resolutie verliep blijkbaar niet naar wens, daar op 13 oktober 1743 hetzelfde besluit nogmaals werd gepubliceerd.

Een ander geval had te maken met pesterijen van

ROOMSCHE SCHUURKERK TE AERLE RICXTEL IN GEBRUIK VAN 1648 TOT 26 OCT 1846. GESTAAN RICXTEL AKKERS
 NAAR SCHILDERIJ J.V.D. BOGAARD A° 1902. DEETJE NUMMER 15.

Roomsche schuurkerk te Aerle Ricxstel in gebruik van 1648 tot 26 oct. 1846. Gestaan Ricxstel akkers sectie nummer 15u. Tekening van J.v.d.K. naar schilderij van J.v.d. Bogaard, 1902.

Rooms-Katholieke jongens aan personen van de Gereformeerde religie. Naar aanleiding hiervan besloten de vroede vaderen van Helmond in mei 1757 dat wanneer iemand een Protestant beledigde 't sij in woorden, werken, naroeppen of hoegenaamde insolentien² op de poenen en Boeten vervat in de placcate op dat subject in vorige tijden geemaneert; en bij dese zijn belovende een premie van tien silvere ducats aan die geene die de dader of daders van eenige in 't vervolg

aan imant van de gereformeerde religie, haare personen of goederen gepleegde insolentien sullen koomen aan te wijzen, soodaanigh dat sij daar over in regten aangesprooken werdende van het Feijt overtuijgt en gestraft worden. Segt 't Voort.

Anno 1989 zijn de tijden gelukkig veranderd. De tegenstellingen tussen Rooms-Katholicisme en Protestantisme zijn gelukkig verdwenen. Er is begrip voor elkaar. Er is een tolerantie ontstaan. De woorden van A.M. Frenken in "Helmond in het verleden, deel 2" (blz. 117 - 125), die de stoutigheden vanuit zijn (R.K.) standpunt belichtte, had hij in deze tijd ook wellicht anders neergeschreven!

-
1. Bron: Gemeentearchief Helmond, Oud Adm. Archief, inv.nr. 137 Extracten uit de raadsbesluiten, 1689 - 1799.
 2. Insolentie = onbeschaamdheid, brutaliteit.

Voorlopig verslag en lijst van de geborgen voorwerpen, gevonden tijdens de rioleringswerkzaamheden in de Marktstraat te Helmond in november 1985 door de Fa. v.d. Westerlo in opdracht van de gemeente.

R. Willems.

(Delen 1 en 2 verschenen in resp. het september- en decembernummer van 1988.)

3. Steengoed.

De gevonden hoeveelheid steengoed is stukken kleiner dan het roodbakkend aardewerk. Enkele opvallende fragmenten worden hieronder beschreven.

x Allereerst een gedeelte van een mondrand en de hals van een kan met een baardmanversiering. De scherf is van grijsbakkende klei en is voorzien van kobaltblauw en zoutglazuur. De datering is eind 16e begin 17e eeuw.¹

Zie tekening M.S. 40.

Het is moeilijk dit fragment precies te dateren, daar de afbeelding van het masker meer dan een eeuw in gebruik is geweest, zowel door pottenbakkers uit Raeren als uit het Westerwald.

Eén van de bekendste pottenbakkers uit Raeren, Jan Baldems Mennicken, waarvan bekend is dat hij tussen 1598 en 1613 als pottenbakker werkzaam was, maakte gebruik van dit masker. Enkele fraaie voorbeelden van kannen met dit masker staan in het Rijksmuseum te Amsterdam en in het Museum voor kunst en historie te

Brussel tentoongesteld. De kan te Brussel is een zogenaamde Enghals Kanne en deze is gedateerd met het jaartal 1596.

Verder zijn hier nog te zien een zgn. Stern Kanne en een Ring Kanne, die beide uit de 17e eeuw dateren en in het Westerwald gemaakt zijn. Bij de Stern Kanne staat tevens de naam Grenshausen vermeld, de plaats waar de kan zou zijn gemaakt en gevonden.

Van Jan Baldems Mennicken is bekend, dat hij dit masker gebruikte op de zgn. Enghals Kanne. Die kannen hadden een hals, die enigszins trechtervormig was, met aan de mondrand een schenklip, waaronder zich het masker bevond. De buik van deze kannen was eivormig en was op diverse manieren versierd met ritsen, canelures, medaillons en figuren.

Omstreeks 1590 is de familie Mennicken samen met de familie Kalf vanuit Raeren naar het Westerwald verhuisd, namelijk naar de stad Grenzau. Een tiental jaren later zijn de meeste leden van deze beide fami-

lies weer verder getrokken naar Grenshausen. Het is dus aan te nemen, dat de matrijzen, die in Raeren reeds in gebruik waren, steeds met de families mee zijn verhuisd. Het is daarom moeilijk te zeggen of het nu steengoed uit Raeren of uit het Westerwald betreft.²

Jan Baldens Mennicken was de zoon van Jan Emens Mennicken, werkzaam als pottenbakker van 1568 t/m 1594. Een van de bekendste versieringen, die Jan Emens op zijn steengoed aanbracht, is het zgn. Baurentanz-reliëf, dat hij meestal signeerde met zijn initialen I.E. Dit reliëf is gemaakt naar de uit 1546 stammende kopergravure van H.S. Beham.³

x Verder is er een grijsbakkende scherf met bruin zoutglazuur gevonden met daarop een deel van het Bauren Hochzeit-reliëf. De tekst DIE BAUREN HOCHZEIT staat er in zijn geheel op. Van de bovenste regel is alleen LAS DIE B leesbaar. Het hele reliëf heeft er als volgt uitgezien: op de voorzijde een lange tafel met de tekst EINE KO WILT HADEN REIN- DER LAS DIE BAUREN IRE HOCHZEIT ALLEIN.⁴

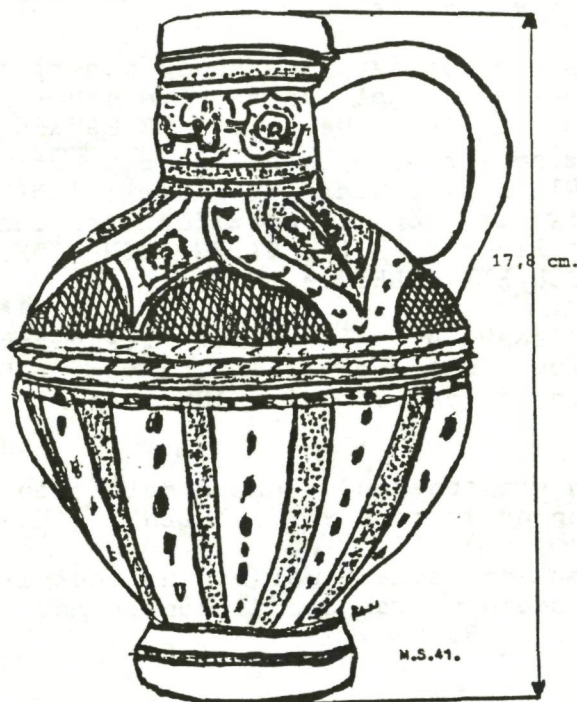
x Dan een grijsbakkende scherf met grijs zoutglazuur en kobaltblauw, met een gedeelte van de Daden van Barmhartigheid, te dateren eind 16e, begin 17e eeuw, Westerwald.⁵

x Verder een grijsbakkende scherf met bruin zoutglazuur en daarop de letters H.S...IULENB...(Kuilenburg)

x Een grijsbakkende scherf met bruin zoutglazuur met daarop de afbeelding van een dierenkop met horens en de letters TRI en RICH.

x Een half apothekerspotje van grijsbakkende klei en bruin zoutglazuur, 17e eeuw.⁶

x Een schouder- hals- en voetfragment van drie verschillende kannen, grijs zoutglazuur met kobaltblauwe beschilderingen. Het voetfragment is geprofileerd. Het schouderfragment is van een bolvormig lichaam. Het halsfragment is van een nauwe cilindervormige hals. Over het midden van de buik loopt een geprofileerde band met daaronder cannelures en stempelwerk. Daarboven zijn uitgegutste groeven, deze zijn gestempeld met net-ornamenten en bloemmotieven. De halsfries is versierd met medaillons en harten.⁷ Zie tekening M.S. 41.

4. Majolica.

Alvorens met de beschrijving van de gevonden stukken majolica te beginnen, eerst iets over Helmond in de periode waarin de gevonden fragmenten thuishoren. Daar majolica tot de duurdere soorten aardewerk behoort, is het opmerkelijk, dat er in dit gebied van Helmond nog behoorlijk veel van is gevonden.

Daar Helmond in de tweede helft van de 16e eeuw en de eerste helft van de 17e eeuw meerdere keren belegerd en veroverd werd, was de plaats waar de vondsten gedaan zijn in die tijd niet de veiligste. Enkele van deze bovengenoemde belegeringen en veroveringen wil ik nu nader vermelden.

In 1579 veroverden de staatse troepen onder aanvoering van de graaf van Hohenlohe de stad en enkele maanden later werden ze verdreven door de Heer van Helmond, jhr. Adolf van Cortenbach. In ieder geval was de stad vóór 24 februari 1580 weer in handen van de koningsgezinden. In de loop van 1581 trachtten de staatse troepen wederom vaste voet in Brabant te krijgen. Een aanslag op 's-Hertogenbosch door Johan Junius mislukte. De stad en het kasteel van Eindhoven vielen in september van dat jaar door verraad in handen van de bevelhebbers Tempel en Junius en werden geplunderd. Hierna trokken de troepen plunderend naar de omliggende dorpen. Ook de stad Helmond werd ingenomen. Maar omdat het de vijand niet lukte het kasteel te veroveren, was deze genoodzaakt de stad weer te verlaten.

In de zomer van 1583 werd Helmond wederom door staatse troepen aangevallen. Ongeveer 80 huizen werden platgebrand en de parochiekerk werd door het vuur zwaar beschadigd.

In de zomer van 1587 deden de Staatse troepen onder aanvoering van de eerder genoemde graaf van Hohenlohe

nogmaals een poging Helmond in hun bezit te krijgen. Dit werd de grootste ramp die Helmond ooit heeft getroffen. Een uitgebreid relaas van deze droevige gebeurtenis werd gegeven door een zuster van het klooster "Mariawaard" te Weert. Dit verhaal werd ongeveer 109 jaar geleden gepubliceerd in een Limburgs tijdschrift voor geschiedenis, waaruit hierna een gedeelte:

" Terstond trokken zij naar Eindhoven en van daar naar Helmond met al hun grof geschut. Maar die burgers verweerden zich zo kloek, dat zij grote victorie hadden. Er sneuvelden maar twee burgers. De geuzen die zoveel volk hadden verloren hadden, waren daarover zo boos, dat zij het stadje, dat veelal strooien daken had, in brand schoten en staken."

Tot zover het relaas van deze zuster.

Uit de stadsarchieven blijkt, dat het stadsgarnizoen in die dagen slechts uit een honderdtal voetknechten uit Roermond bestond. De troepen verschenen volkomen onverwachts aan de stadspoorten op 3 juli 1587.

Op 20 maart 1592 was er wederom een aanval van de Staatse troepen, maar deze aanval mislukte. De Staatse troepen kwamen wel in de stad, maar het kasteel bleef behouden.

Uit het bovenstaande blijkt wel, dat de economische toestand van de inwoners van de stad uiterst instabiel geweest moet zijn. Ook al veel eerder werd de situatie van de stad als zeer ellendig beschreven. De bevolking bestond voor het grootste gedeelte uit arme ambachtslieden - wevers, trapezeniers en volk van klein bedrijf; slechts een klein beetje landbouw werd bedreven buiten de stad.

In de buurt van de vindplaats stonden in deze tijd meerdere huizen. Zij waren net buiten de veste gebouwd, in de buurt van de Binderse poort. Bij aanvallen vluchtten de bewoners met achterlating van have

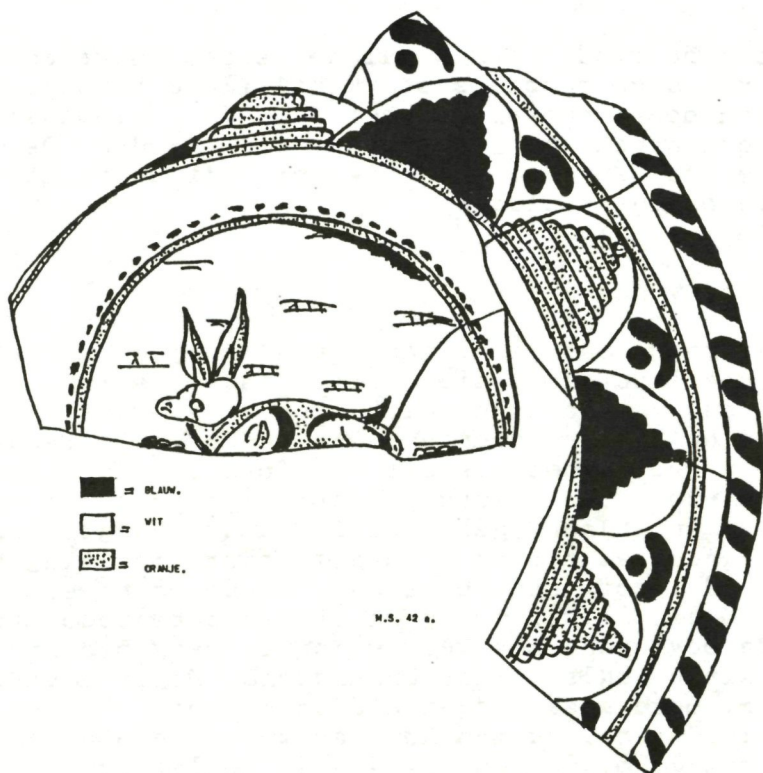
en goed de stad in. Dit zal de economische ontwikkeling van deze bewoners sterk belemmerd hebben. Buiten de stad mocht echter wel het door de Helmondse keurmeesters afgekeurd vee verhandeld worden. De handel in die beesten zal wel enig profijt gebracht hebben aan de bewoners aldaar.

Majolica-vondsten.

x Een bord, dat is gemaakt van oranje-bakkende klei. De bovenzijde is versierd met blauwe strepen aan de rand, dan een oranje cirkel en vervolgens wisselend oranje en blauwe boompjes, waaronder een oranje cirkel. In het midden staat de afbeelding van een haas met de kop naar links gericht. De haas is ook met oranje en blauw gekleurde glazuur aangebracht. De bovenzijde van het bord is geglazuurd met tinglazuur. Het bord heeft een doorsnede van 25 cm en een hoogte van 4,5 cm. De standring heeft een doorsnede van 9,2 cm. De bovengenoemde versiering is aangebracht op een geel-witte geglazuurde ondergrond. De randversiering van dit bord staat afgebeeld in het boek "Nederlandse majolica" van Dingeman Korf en wordt gedateerd tussen 1525 en 1575. De onderzijde is geglazuurd met loodglazuur. Aan deze zijde zijn op verschillende plaatsen duidelijk draairingen te zien. Zie tek. M.S. 42.

x Verder zijn er enkele fragmenten geborgen waarop het bekende granaatappel-motief staat afgebeeld.⁸ De fragmenten dateren van eind 16e, begin 17e eeuw.

x Daarnaast zijn er fragmenten van borden met een fruitmandmotief geborgen. Deze fragmenten zijn in blauwe glazuur aangebracht op een witte ondergrond. De klei is witbakkend.

M.S. 42 a.

M.S. 42 b.

x Bovendien zijn er nog enkele fragmenten geborgen, die hier niet beschreven zijn.

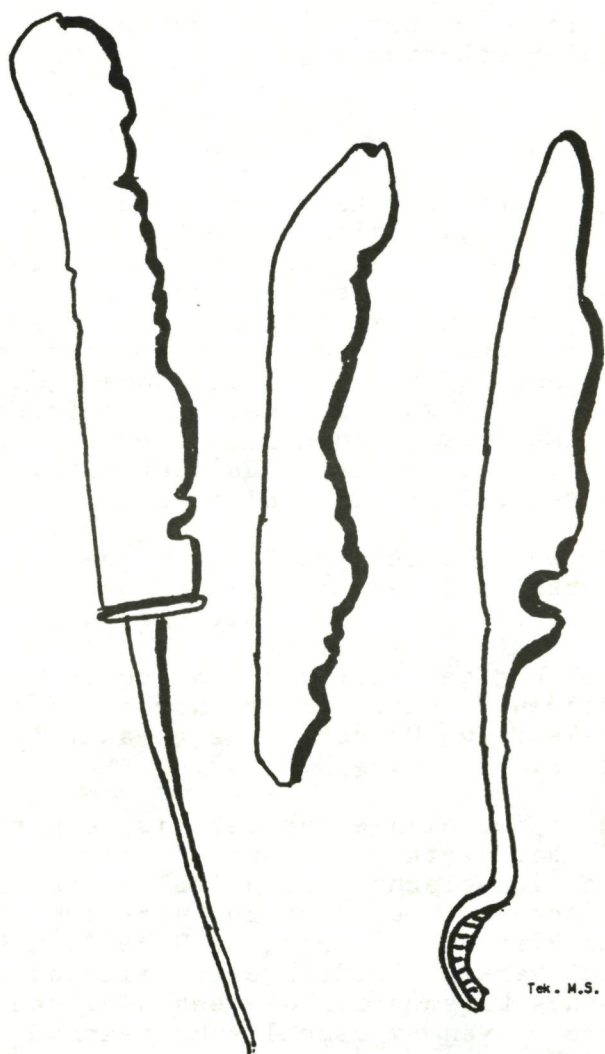
5. Diverse andere geborgen vondsten.

Naast de gebruikelijke handgesmede spijkers in verschillende afmetingen, zijn er ook diverse gebruiksvoorwerpen geborgen. Een van deze gebruiksvoorwerpen was een groot deel van een natuurstenen vijzel. De soort steen, waarvan deze gemaakt was, is schalie. Dit is een tussenvorm van klei en leisteen, waarin zeer veel fijne kwarts voorkomt. Omdat de vorm van deze vijzel zeer ongewoon was, is het fragment voor nader onderzoek meegegeven aan de heer P. Verwers van het R.O.B. te Amersfoort. Wanneer hiervan bericht wordt ontvangen zal ik dit publiceren.

Bij de vondsten bevinden zich ook twee lemetten van messen, waarvan bij één exemplaar ook nog de doorn aanwezig is waaraan het heft heeft gezeten.

Verder is ook nog de helft van een zogenoemde knijpschaar gevonden.⁹ Deze schaar wordt gedateerd eind 16e, begin 17e eeuw. De schaar is gemaakt van gesmeed ijzer. Zie tekening M.S. 43.

Een andere opmerkelijke vondst is een scherf van roodbakkend aardewerk met scrafito-versiering en voorzien van loodglazuur. Scrafito-versieringen worden gemaakt door met een scherp voorwerp figuren in de nog natte klei aan te brengen. Deze figuren kunnen dan later met verschillende kleuren glazuur ingekleurd worden. De scherf, die een deel van een bord was, is voorzien van verschillende tekens, te weten het woord ANNO, het cijfer 1 en het begin van het cijfer 5, de letters W, G en het begin van een andere

Tek. M.S. 43.

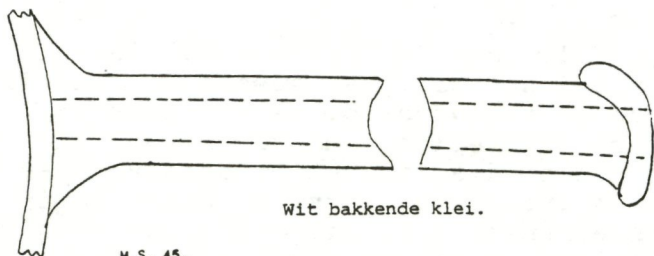
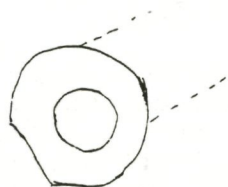
hoofdletter. Wanneer deze laatste letter in zijn geheel aanwezig was geweest, dan was het misschien mogelijk geweest om de vroegere eigenaar van dit bord vast te stellen aan de hand van de schriftelijke bronnen, die in het Gemeentearchief Helmond aanwezig zijn over deze straat. Hiertoe is wel een poging ondernomen, maar dit heeft tot geen resultaat geleid. De letters en versieringen, die op de tekening met zwart zijn aangegeven, zijn in werkelijkheid donkerbruin gekleurd. Daar waar op de tekening stippeltjes zijn gezet, ontbreekt de glazuurlaag. De rest van de scherf is geel/groen gemêleerd geglazuurd.

Op een tweede scherf, dit is een randfragment, zijn enkele kleine stukjes van scrafito-versiering te zien. Deze scherf leek op een bord, dat in Duitsland onder de categorie "Boerenpottenbakkerij" valt.

Tevens zijn er fragmenten van roemers gevonden. Deze glasscherven waren zo broos, dat ze niet bewaard zijn gebleven.

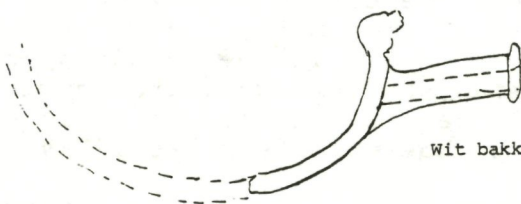
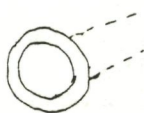
Daarnaast zijn er een vijftal scherven geborgen, die afkomstig zijn van een soort scheplepels. Een scheplepel is vergelijkbaar met de huidige soeplepel. Twee van deze lepels zijn gemaakt van witbakkende klei en zijn aan de binnenzijde geglazuurd met geelgekleurde glazuur. De andere is van roodbakkende klei en aan de binnenzijde geglazuurd met loodglazuur. Alle aangezette stelen zijn hol. Dit is waarschijnlijk gedaan om er een houten verlengstuk aan te zetten. Zie tekeningen M.S. 45, 46, 47.

Bovendien zijn er een groot aantal botten geborgen, die nog nader onderzocht moeten worden. Ook de leerresten zullen in een later verslag aan de orde komen.

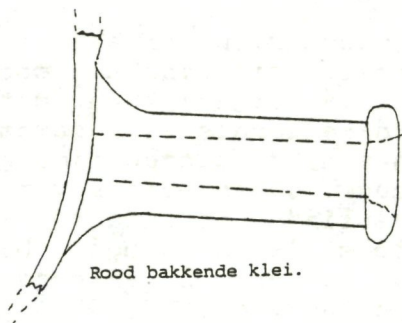
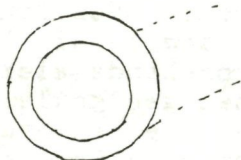
Wit bakkende klei.

M.S. 45.

Wit bakkende klei.

M.S. 46.

Rood bakkende klei.

M.S. 47.

Alle aangezette stelen zijn hol, Dit is waarschijnlijk gedaan om er een hout- en verlengstuk aan te zetten.

TER: M.S 44.

1. Zie hiervoor "Steinzeug", cat.nrs. 477, 478, 488, 490, 494, 496, 498, 502 t/m 506, 510 en 515 en het boek "Rhodesteyn, schatkamer der middeleeuwse keramiek" blz. 44 afbeelding nummer 31.
2. Steinzeug, blz. 45 - 47.
3. Steinzeug, tekening 25.
4. Steinzeug, blz. 286, catalogusnummer 462.
5. Steinzeug, blz. 274, catalogusnummer 434.
6. Van huisvuil tot museumstuk, blz. 38, afbeelding 161.
7. Verdraaid goed gedraaid, blz. 65, catalogusnummer 360.
8. Nederlandse majolica, foto nummer 23.
9. Eenzelfde schaar staat afgebeeld in het boek "Opgravingen in Amsterdam", blz. 143, afbeelding 141.

HELMONDSE HISTORISCHE PRIJZEN 1989.

Elk jaar stelt de gemeente Helmond twee prijzen beschikbaar, elk van f 1.000,- voor de beste originele, niet eerder gepubliceerde studies op het gebied van de geschiedenis van Helmond. Het onderwerp dient gekozen of afgeleid te zijn uit de "Lijst van leemten in het historisch onderzoek over Helmond", opgesteld door de Heemkundekring Helmond-Peelland en de Historische en Archeologische Vereniging Helmont in samenwerking met de Gemeentelijke Archiefdienst Helmond. De jury bestaat uit de wethouder voor Cultuur (voorzitter), de gemeentearchivaris (secretaris) het hoofd van de afdeling Culturele Zaken en twee leden, aan te wijzen door bovengenoemde verenigingen.

Om voor een van de prijzen in aanmerking te komen, dient het manuscript, voorzien van naam, adres en telefoonnummer vóór 1 juli 1989 toegezonden te worden aan de secretaris van de jury.

Voor nadere informatie en toezending van de bovengenoemde leemtenlijst, alsmede het reglement van de Helmondse Historische prijzen, kan men zich wenden tot de gemeentearchivaris, drs. H.Th.M. Roosenboom, of tot mevr. A.A.M.A. van Mierlo, Gemeentelijke Archiefdienst, Molenstraat 121, 5701 KB Helmond. Telefonisch is de archiefdienst te bereiken onder nummer 04920 - 49555.

